

ПОСТ-РЕЛІЗ КРУГЛОГО СТОЛУ НА ТЕМУ: «Московський патріархат у російській війні проти України»

МАТЕРІАЛИ

круглого столу на тему: «Московський патріархат у російській війні проти України»

31 жовтня 2022 року Інститут зовнішньополітичних досліджень за організаційного сприяння Генеральної дирекції з обслуговування іноземних представництв організував круглий стіл на тему: «Московський патріархат у російській війні проти України». Захід було проведено у змішаному форматі.

Круглий стіл розпочався зі вступного слова Григорія Перепелиці. Директор Інституту зовнішньополітичних досліджень наголосив, що визначене питання мало постати ще в 90-ті роки, оскільки Росія вже 20 років веде проти України гібридну війну. Гібридна війна включає не тільки широкомасштабні військові дії, але й підіривну діяльність всередині країни. Її мета полягає в тому щоб руйнувати здатність суспільства до супротиву, створювати хаос всередині країни і таким чином позбавляти державу здатності захищати себе. І звісно вона зорієнтована на війну у т.ч. в духовній сфері. "Це інформаційна війна, війна у сфері релігії, війна за знищення української мови, насадження російської мови. До

таких інструментів також належить підривна діяльність серед політичних партій. Тому не випадково РНБО заборонила діяльність 12 партій проросійської орієнтації, які вели підривну діяльність".

Україна сьогодні більш активно захищає свою мову, інформаційний простір, проте, залишається вплив через економіку, через російський бізнес і не тільки в Україні. Але, щодо діяльності російських банків в Україні наш уряд здійснив також певні заходи по обмеженню їхньої діяльності, заборони діяльності деяких банків, але в Україні залишається такий "Спрут", що діє в Україні ефективно та легально. Це Московський патріархат.

Про його підривну діяльність, особливо в умовах війни та воєнного стану відомо дуже давно. Існує маса прикладів, коли російські церкви використовували в якості схронів для зброї, зокрема у Слов'янську у випадку з вторгненням російського спецназу на чолі з Гіркіним. Тоді одна з парафій використовувалась в якості схрону для зброї.

Після початку широкомасштабного вторгнення, 25 лютого біля Гостомеля був затриманий протоєрей російської православної церкви Михайло Павлушенко, який допомагав російській армії. 16 березня у Києві затримали священників російської православної церкви отця Онуфрія, який надавав російським спецслужбам інформацію про блок пости та про об'єкти критичної інфраструктури. На Дніпропетровщині та Кіровоградщині були затримані священники, які закликали вірян підтримувати окупаційні війська.

Більше того, об'єкти УПЦ Московського патріархату широко використовують російськими спецслужбами. Тільки за останній час, за повідомленнями Служби Безпеки України, священникам УПЦ МП висунуто понад 30 підозр.

Якщо подивитися що відбувається на окупованих територіях, вони освячують російську зброю, яка вбиває українців, беруть участь в різних заходах окупаційних військ. Ба більше, вони є одними з організаторів примусової депортації нашого населення на територію Росії. Цілком очевидно, що УПЦ МП є провідником руського мира та підривної діяльності проти України. Також було зазначено, що у 2018 році було ухвалено рішення, що усі релігійні організації, які підпорядковуються Росії мають вказувати це у назві. Однак, Окружним адміністративним судом Києва дане рішення було заблоковано. І УПЦ МП продовжило працювати на ФСБ Росії. Оскільки центральна влада не розв'язала це питання, зараз з'являються ініціативи на місцях, щоб заборонити діяльність парафій московського патріархату на місцях. Деякі мери вже прийняли таке рішення, але прокуратура може їх оскаржити, оскільки такі рішення не відповідають чинному законодавству.

Тому, це питання, що робити з московським патріархатом... Влада поки не має чіткого плану дій. Навіть Рада з національної безпеки і оборони не береться за це питання, хоча, безумовно, воно є одним з найбільш важливих на сьогоднішній день.

На обговорення було висунуто наступні питання:

- Московський патріархат: релігійна організація чи інструмент підривної діяльності Росії проти України;
- Проблема усвідомлення українським суспільством діяльності УПЦ як загрози національній безпеці України;
- Чому СБУ проти переходу релігійних громад від УПЦ до ПЦУ?;
- Політичний та правовий статус діяльності УПЦ (МП) в Україні?;
- Що робити з присутністю УПЦ як російської церкви в Україні?

Після вступного слова директора Інституту зовнішньополітичних досліджень першим взяв слово Сергій Здіорук. Свою доповідь науковець назвав "Московський патріархат як чинник російсько-української війни", адже на його переконання саме релігійний та етнічний чинники є фундаментом національної ідентичності народів. Не дивлячись на те, що ми живемо у високотехнологічний вік, релігія досі посідає особливе місце в суспільних і політичних процесах, навіть, у таких специфічних, як війна" - зазначив він. Для Росії діяльність московського патріархату в Україні є дуже важливою, це дає їй можливість напряду ламати українську націю, культивувати сепаратистські настрої, дискредитувати українську владу та паплюжити на міжнародній арені. Дана робота з точки зору Сергія Здіорука є не поодинокую, а системною і можлива завдяки демократичному способу влаштування суспільства в Україні та Європі. Російська церква - це велика потуга, що має 12 000 релігійних громад, це приблизно третина від загального числа. Тобто, кожного дня десятки тисяч кваліфіковано-підготовлених ідеологів-професіоналів, які налаштовані на руйнацію української державності працюють з українськими громадами.

З отриманням томосу Україна отримала змогу мати власну православну церкву, що є повноправним суб'єктом міжнародних релігійних відносин. Саме Православна церква України, як зазначає експерт, може стати стрижнем, на якому може будуватися релігійна політика в Україні.

Щодо московського патріархату, після повномасштабного вторгнення, дана організація здійснила декілька заходів маскувального та контр-наступального характеру: 2 синоди 12 та 27 травня та архієрейський та помітний собори 27 травня. Хоча у статуті РПЦ немає такого поняття як архієрейський собор, що є ще одним свідченням того, що дана структура не є окремою чи повноцінною церквою. Не зважаючи на спроби заволодіти своєю колабораціоністською діяльністю, вони все ж не втрималися і прямим текстом заявили, що "Діяльність української влади та діяльність Православної церкви України стала одним із приводів військового вторгнення в Україну". І це відбувається у контексті екстраординарних рішень з боку стратегічних партнерів України - США та країн ЄС. Коли вони ухвалюють санкції проти перших осіб держав РФ, в Україні проводиться синод гілки московської церкви, яка заявляє, що нібито Київська влада і Київська церква є виною вторгнення. Такі заяви є небезпечними, підкреслив спікер.

Під час виступу пан Здіорук також поглибився у правові аспекти. Він зазначив, що у статуті російської церкви УПЦ визначається невіддільною частиною московського патріархату, а з точки зору церковного права історія московського патріархату в Україні закінчена з моменту об'єднавчого собору та створення Православної церкви України. Вселенський патріарх, за його словами, неодноразово вказував митрополиту Онуфрію, що після об'єднавчого собору він не матиме права носити титул митрополита Київського та усієї України.

Було наголошено на такому аспекті як саботування двох законів: Закон про зміни до статті 12 про назви релігійних організацій та закон Про внесення змін до деяких законів щодо підлеглості релігійних організацій. Таким чином, обман для мільйонів громадян України щодо підлеглості УПЦ Росії не було розкрито.

Водночас експерт підкреслив, що наразі правоохоронні органи та спецслужби України ведуть певну роботу. "Вже є не десятки, а сотні кримінальних справ...Але цього дуже мало".

Підсумовуючи, Сергій Здіорук закликав реалізувати наявні юридичні механізми та напрацювання для ліквідації злочинної діяльності УПЦ МП юридичними шляхами. Також рекомендовано Міністерству закордонних справ активніше сприяти вступу ПЦУ та інших українських церков до всесвітньої Ради Церков та Конференції європейських церков. Також рекомендовано продовжувати активну співпрацю з міжнародними релігійними центрами, такими як Вселенська патріархія та Ватикан.

Наступним спікером заходу став народний депутат України Ростислав Павленко. Пан Павленко зазначив, що закони про релігійні організації 2018 та 2019 року були фактично проігноровані. Однак тепер після злочинів російських окупантів та фактів колаборації священників УПЦ МП з росіянами, стосунки держави з даною інституцією виходять на зовсім інший рівень.

Більшість православних українців, як зазначив Павленко, за даними соціологічних досліджень, відносять себе до ПЦУ. Виходячи з названого факту, спікер відкинув аргумент, що заборона діяльності УПЦ МП було б "розхитуванням човна".

Російська агресія та дії священнослужителів УПЦ МП підштовхнули цю церкву до пошуку виходу з глухого кута. Верховний Суд, ймовірно, примусив би їх дотримуватися закону. Це фактично створило ситуацію безвиході для російської церкви в Україні. Тому наразі вони намагаються зберегти статус кво. Адже після вторгнення збільшилася кількість випадків переходу парафій, які представники УПЦ МП, відмовляючи у самовизначенні громадам, називають "рейдерством".

"Натомість, ігноруються причини, які спонукають людей до зміни юрисдикції, особливо на Київщині, Чернігівщині, Сумщині, Харківщині, там, де після окупації та вигнання рашистів стали загальновідомими факти колаборації та поведінки цих представників" - зазначив нардеп.

27 травня УПЦ ухвалило рішення, що тепер у назві церкви відсутня належність до московського патріархату, однак, новий статут досі не опублікований. Однак, у тому варіанті, що наразі доступна, у першому ж пункті вказується, що незалежність УПЦ здійснюється відповідно до грамоти Алексія другого, де визначено зв'язок УПЦ з Вселенським православ'ям через російську православну церкву. А отже цей пункт перекреслює усі напрацювання УПЦ і жодних юридичних змін не відбулося. Так само не відбулося і змін у поведінці. І держава має право оцінювати діяльність релігійних організацій з точки зору того чи це сприяє єдності, миру в суспільстві, посиленню спроможностей у відбитті російської агресії, чи ні?

УПЦ МП продовжує лінію російського розколу, продовжує знаходитися у розколі з вселенським православ'ям, продовжує уникати діалогу з церквами, які визнали Православну церкву України, дозволяє собі вислови щодо провини української влади у повномасштабному вторгненні Росії, продовжує висувати заздалегідь неприйнятні вимоги щодо діалогу з ПЦУ, хоча прийняття зустрічної пропозиції про спілкування та співслужіння без попередніх умов дійсно показало б що УПЦ вже не належить до московського патріархату.

У таких умовах нардеп вважає доцільними наступні заходи:

- Створення тимчасової слідчої комісії в парламенті, яка надала б законодавчу підтримку зусиллям правоохоронних органів на виявлення і покарання випадків колаборації священників УПЦ МП.

- Забезпечення права та підтримки для об'єднання громад з ПЦУ.

- Накладання санкцій на Кирила Гундяєва і подальша робота з виявлення фінансових махінацій, пов'язаних осіб і т.д. Рішення щодо санкцій проти Кирила досі немає і виходить так, що у Європі тільки Україна та Угорщина проти даного кроку.

Ростислав Павленко підкреслив, що такі дії мають підтримку з боку населення. А отже, аргумент про можливу внутрішню дестабілізацію у разі заборони діяльності московського патріархату в Україні є хибним.

Після пана Павленка дослідження Фонду "Демократичні ініціативи" представив виконавчий директор організації Петро Бурковський.

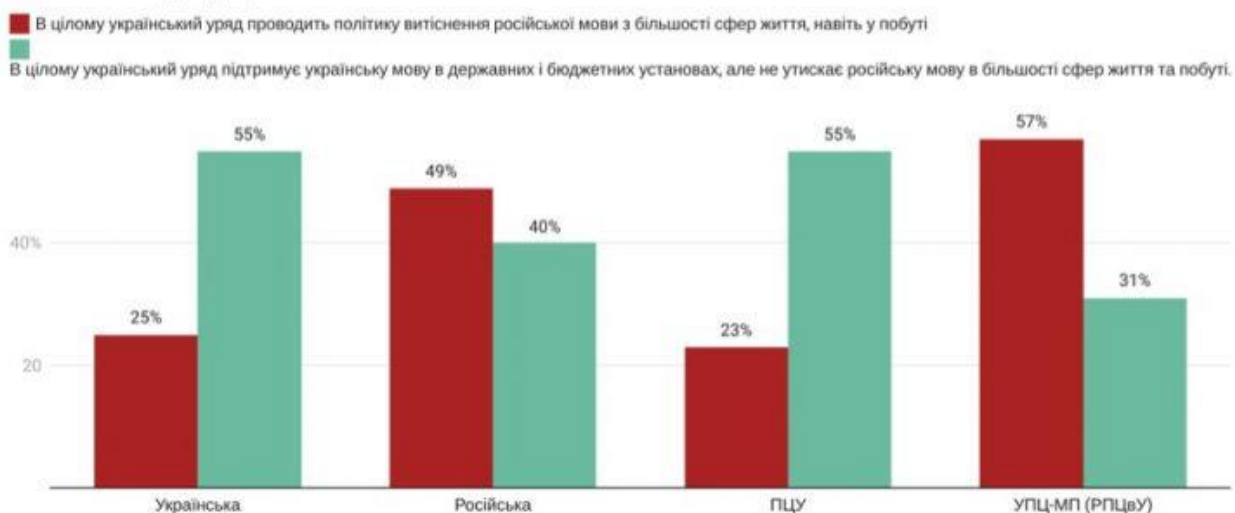

На початку було представлено кореляцію між поглядами громадян України у залежності від конфесійного чинника. Дослідження було проведено у листопаді 2020 року у 8 східних

та південних регіонах країни. Зрештою опитування показали, що належність до певної церкви впливає на погляди громадянина більше ніж чинник рідної мови (російська-українська).

57% вірян УПЦ МП вірили в те, що український уряд проводить політику витіснення російської мови.

Вплив чинника УПЦ-МП на ставлення респондентів південних і східних областей до державної мовної політики

Дослідження громадської думки населення Півдня і Сходу України проводилося Київським міжнародним інститутом соціології у листопаді 2020 року на замовлення ГО «Детектор Медіа». Для кожної з 8 областей (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Миколаївська, Одеська, Харківська, Херсонська області) була розроблена окрема репрезентативна вибірка. Польовий етап дослідження тривав з 12 листопада до 1 грудня 2020 року. Загалом у рамках дослідження було проведено 3264 інтерв'ю з респондентами, у т.ч. по 408 у кожній області. Статистична похибка вибірки обсягом 3264 респонденти (з імовірністю 0,95 і без врахування дизайн-ефекту) не перевищує 1,7%.

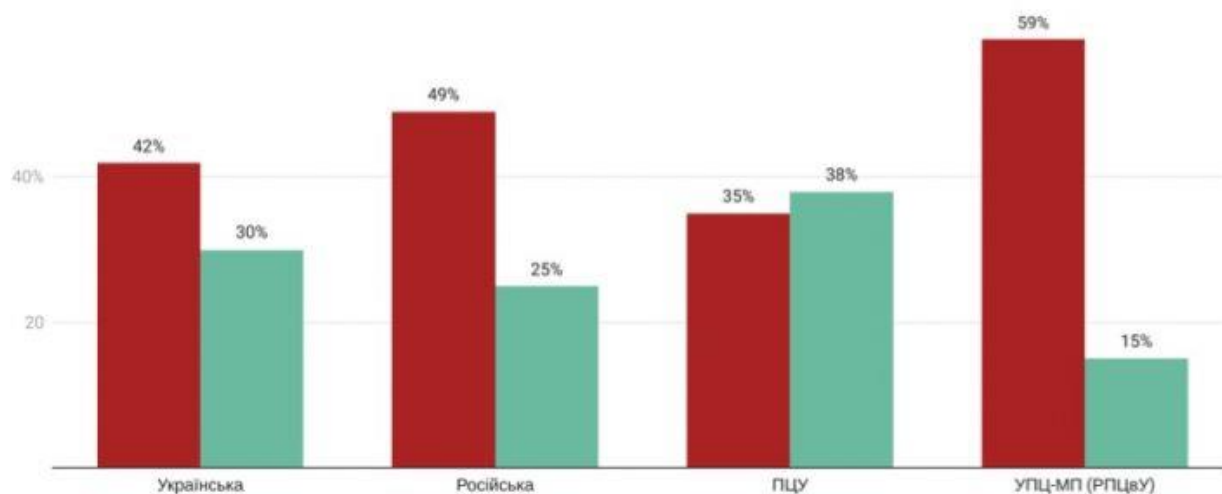
Created with Datawrapper

73% вірян УПЦ МП вважають, що події на Майдані - це незаконний державний переворот. Навіть, серед російськомовних громадян менший відсоток тих, хто так вважав (62%). Петро Бурковський зазначив, що фактично це теза, яку першим сказав Володимир Путін.

59% вірян УПЦ МП вважали, що політика "декомунізації" спрямована на переписування історії та заперечення досягнень і подвигів у часи СРСР. Викликає диссонанс те, що віруючі вважали, що комунізм - це добре. Однак, ситуацію прояснює той факт, що дану тезу просувають священники УПЦ МП.

Вплив чинника УПЦ-МП на ставлення респондентів південних і східних областей до політики декомунізації

- Політика «декомунізації» спрямована на переписування історії та заперечення досягнень і подвигів у часи СРСР
- Політика «декомунізації» спрямована на відновлення історичних фактів, усунення легітимізації тоталітарного радянського режиму.

Дослідження громадської думки населення Півдня і Сходу України проводилося Київським міжнародним інститутом соціології у листопаді 2020 року на замовлення ГО «Детектор Медіа». Для кожної з 8 областей (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Миколаївська, Одеська, Харківська, Херсонська області) була розроблена окрема репрезентативна вибірка. Польовий етап дослідження тривав з 12 листопада до 1 грудня 2020 року. Загалом у рамках дослідження було проведено 3264 інтерв'ю з респондентами, у т.ч. по 408 у кожній області. Статистична похибка вибірки обсягом 3264 респонденти (з імовірністю 0,95 і без врахування дизайн-ефекту) не перевищує 1,7%.

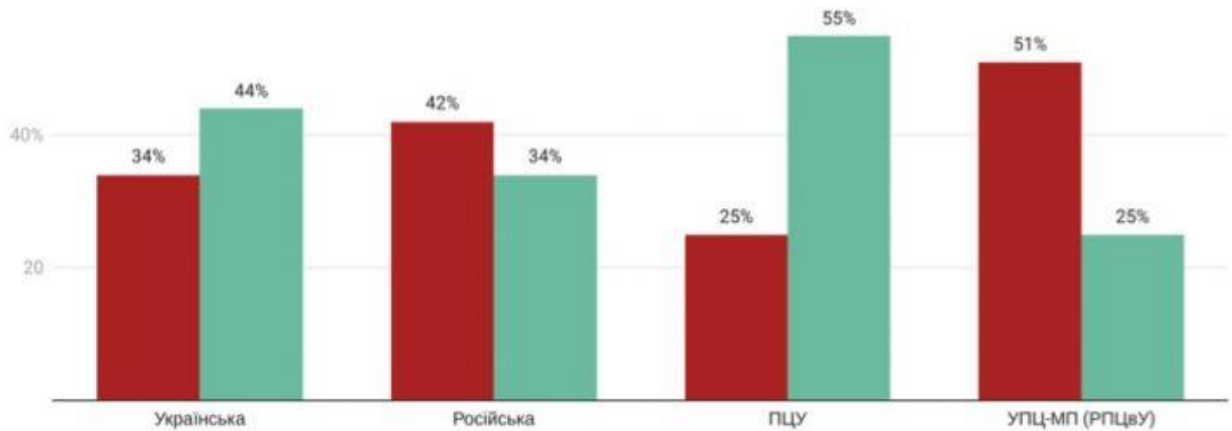
Created with Datawrapper

41% парафіян УПЦ МП вважали, що добровольці, які воювали на Донбасі на боці України, переважно йшли на фронт за пільгами, наживою та високою зарплатою. Саме цей наратив просуває Росія та її агенти впливу.

Показовою була відповідь щодо протестів у Білорусі. 51% вірян УПЦ вірили, що протести не є народним повстанням, а є спробою Заходу повалити законно обраного президента Лукашенка. Знову ж таки, дана теза просувалася російською пропагандою.

Вплив чинника УПЦ-МП на ставлення респондентів південних і східних областей до протестів у Білорусі

- Протести у Білорусі – це спроба Заходу повалити законно обраного президента Лукашенка
- Протести у Білорусі – це народне повстання проти фальсифікації виборів Лукашенком

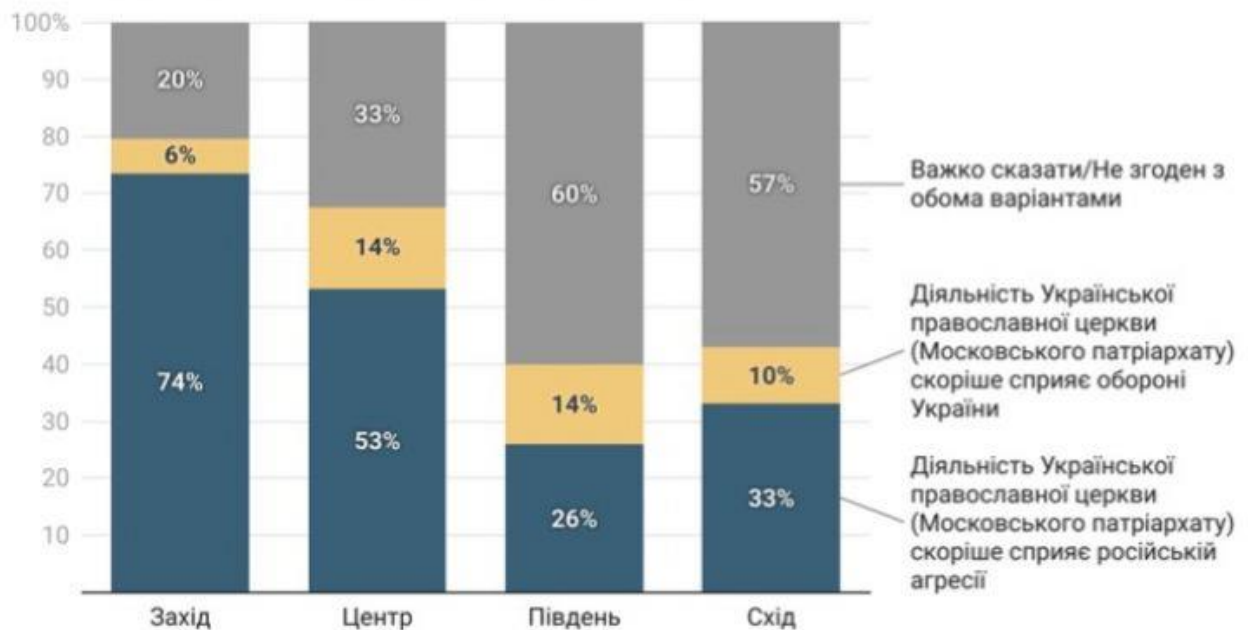
Дослідження громадської думки населення Півдня і Сходу України проводилося Київським міжнародним інститутом соціології у листопаді 2020 року на замовлення ГО «Детектор Медіа». Для кожної з 8 областей (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Миколаївська, Одеська, Харківська, Херсонська області) була розроблена окрема репрезентативна вибірка. Польовий етап дослідження тривав з 12 листопада до 1 грудня 2020 року. Загалом у рамках дослідження було проведено 3264 інтерв'ю з респондентами, у т.ч. по 408 у кожній області. Статистична похибка вибірки обсягом 3264 респонденти (з імовірністю 0.95 і без врахування дизайн-ефекту) не перевищує 1.7%. Created with Datawrapper

Цьогорічне опитування стосувалося сприйняття громадянами ролі УПЦ МП у російській повномасштабній агресії. Для опитування були обрані такі політичні центри Півдня держави як Запоріжжя та Миколаїв. Результати показали, що чим більше Росія вчиняє злочинів, тим жорсткішою стає позиція громадян стосовно даного інституту тіньового впливу на Україну. У Миколаєві майже 56% громадян вважає, що УПЦ МП сприяє російській агресії, у Запоріжжі- майже кожен другий.

Максимально негативною оцінка УПЦ є у Центральних та Західних регіонах. На Півдні багато людей не визначилися, а це значить, що частина досі підтримують УПЦ МП, але це вважається соціально несприятливим і тому вони фактично соромляться того, що належать до цієї церкви. А частина вже вагається.

З яким із двох наступних суджень Ви більшою мірою згодні?

Розподіл за поточним макрорегіоном проживання

Опитування проведене соціологічною службою Центру Разумкова спільно з Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва з 5 по 12 серпня 2022 року на територіях, що контролюються урядом України та на яких не ведуться бойові дії. Опитано 2024 респонденти віком від 18 років. Теоретична похибка вибірки не перевищує 2,3%. Разом з тим, додаткові систематичні відхилення вибірки можуть бути зумовлені наслідками російської агресії, зокрема, вимушеною евакуацією мільйонів громадян.

Джерело: DIF, Razumkov Centre • Створено за допомогою Datawrapper

На завершення Петро Бурковський висловив переконання, що потрібно дати можливість парафіям переходити до ПЦУ, а також потрібно працювати інформаційно. У інформаційному просторі бракує відео з захопленими агентами у рясах, оскільки для багатьох громадян залишається незрозумілою підривна діяльність московської церкви. Їх треба транслювати, щоб люди це чули та продовжували прозрівати.

Григорій Перепелиця підкреслив, що дослідження Фонду «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» доводять факт політичної заангажованості УПЦ МП, є провідником наративів російської агресії та формує вороже ставлення до української державності та української культури, формуючи тло для російської агресії, окупації та проведення референдумів.

Наступний спікер, Олександр Саган, почав з історичного екскурсу - він зазначив, що недопрацювання керівництва України та слабка Служба Безпеки після набуття незалежності дозволили російському фактору зайняти позиції в українському православному середовищі. Вже за часів Леоніда Кучми УПЦ МП отримала максимальне сприяння з боку держави. «Наприклад, у Чернігівській області у 1993-1995 роках соціологи давали приблизно однакову кількість прихильників УПЦ Київського патріархату та УПЦ МП. Однак, УПЦ МП було передано 152 культурних об'єкта. УПЦ КП - 12».

Наступний аспект, який зазначив пан Саган - мімікрія російської церкви. Сполучення "московський патріархат" стало зникати після опитування громадян України у 2007 році. У кожному з регіонів додаток "МП" зменшував підтримку даної церкви на 5-7%. У 2017 році, як зазначив науковець, УПЦ МП втратила будь-яку форму незалежності. У статуті церкви, пункті 10 є визначений перелік її можливостей і він був значно урізаний. Раніше вони могли створювати єпархії, призначати єпископів. Тепер все це відбувається через центр у Москві. Тому і на захоплення єпархій в Криму Онуфрій жодним чином не відреагував. В нього немає на це повноважень.

Далі Олександр Саган зазначив, що УПЦ МП була і залишається інструментом російської пропагандистської машини як канал ідеологічного впливу на населення України. Через церкву проходили ідеологічні структури слов'янської єдності, триєдиної Русі, згідно з якими Україна не є самостійною державою, а її майбутнє може бути тільки у випадку єдності з Москвою. По цій ідеологічній лінії просувався наратив, який толерувався до 24 лютого, про те, що війна на Сході була братовбивчою. Священники УПЦ МП при цьому неодноразово відмовляли у похоронній процесії українським захисникам. І, як сказав пан Саган, подібний випадок повторився у жовтні цього року.

Далі науковець пояснив зв'язок ідеології руського миру з російською церквою. Це є православна ересь, що цього року підтвердилося зверненням визначних православних богословів. Патріарх Кирило обіцяє відпустити всі гріхи у разі згоди росіян піти на фронт. Також наразі з'явився новий наратив "звільнення України від сатанізму", що є новою версією "катихону". Катихон - це ідея Олександра Дугіна, ще одного ідеолога руського миру. Він полягає у тому, що РФ є останнім оплотом світу від диявола, а Росія рятує світ від бездуховності та сатанинського розгулу Заходу. Згідно з цим концептом, у кожному Західному місті з населенням понад 100 тисяч має бути російська церква, фактично, російська резидентура. Наприклад, такий центр є у Парижі, поруч з МЗС країни.

Даний російський проєкт потребує кадрів. За словами пана Сагана, згідно з заявою світового конгресу українців, російська агентура наразі масово працює на Заході, відбувається збір даних і вербовка українських православних віруючих.

Все це потребує відповіді від українського керівництва у межах чинного законодавства.

Серед пропозицій спікер наголосив на важливості дотримання законодавства, зокрема щодо назв церковних громад, їхньої діяльності, а людина в рясі повинна мати такі ж права як інші громадяни. Більшість священників-колаборантів не несуть відповідальності по статті за колабораціонізм. Також важливо перевірити фінансування російської церкви.

На завершення Олександр Саган висловив думку про те, що у час воєнного стану уряд має право втручатися у справи релігійних організацій.

До круглого столу долучилися представники посольств, міжнародних та неурядових організацій, вітчизняні дипломати, аналітики, військовослужбовці, науковці тощо. Завершилася зустріч коментарями аудиторії та пропозицією директору ІЗПД Григорію Перепелиці ініціювати звернення до РНБО України з питанням щодо розгляду діяльності УПЦ МП в Україні в умовах агресії Російської Федерації.

17 листопада 2022 р.